

*Проф. др Витомир Поповић,
Правни факултет, Бања Лука*

Могућности и услови улагања страног капитала у Републику Српску

Улагање страног капитала у Републику Српску је регулисано Законом о политици директних страних улагања у БиХ¹⁾ и Законом о страним улагањима и концесијама Републике Српске²⁾.

Наиме, Закон о политици директних страних улагања у БиХ је донијела Парламентарна Скупштина Босне и Херцеговине на сједници Представничког дома и Дома народа одржаним 18. маја 1998. године који је ступио на снагу осмог дана од дана његовог објављивања у Службеном гласник БиХ бр. 17. тј. 22. септембра 1998. године. Након тога је Народна Скупштина Републике Српске на својој сједници одржаној дана 18. маја 1999. године донијела Закон о примјени Закона о политици директних страних улагања у БиХ.³⁾ Према овом Закону Влада Републике Српске и ресорни органи су обавезани да усагласе све прописе за спровођење Закона о политици директних страних улагања у року од 15 дана.

Закон о политици директних страних улагања у БиХ претставља оквирни закон начелне природе и регулише основе политике и принципе учешћа страних улагања у привреди БиХ.

1. Закон о политици директних страних улагања у БиХ, Службени гласник РС бр. 17 од 15. јула 1999. године
2. Закон о страним улагањима и концесијама Републике Српске, Службени гласник РС бр. 21. од 23. септембра 1996. године, Службени гласник РС бр. 1. од 20. јануара 1997. године Службени гласник РС бр. 5. од 9. марта 1999. године
3. Закон о примјени Закона о политици директних страних улагања у БиХ, Службени гласник РС бр. 17 од 15. јула 1999. године

Под “страним улагачем”, у смислу овог Закона подразумијева се физичко лице које нема стални боравак у БиХ и своје главно мјесто пословања у БиХ и правно лице основано у складу са Законом које има своју регистровану канцеларију, централну управу или главно мјесто пословања у некој страниој земљи.

Директно странио улагање значи стицање, стварање или проширење било којег пословног подухвата или било које активности која, сама или са другом, истовремено или једна за другом, има за исход омогућавање једном или више страних улагача стицање или повећање контроле над неком компанијом која под својом контролом обавља индустријске, пољопривредне, комерцијалне и финансијске послове и послове везане за некретнине, услуге или друге активности, или да омогући проширење предузећа која је већ под контролом страног улагача. Такве инвестиције могу обухватити било који објекат стварних и права интелектуалне својине укључујући али не и неопходно ограничено на: слободно конвертибилну валуту, позајмице, авансе, вриједносне папире, лиценце, закупе и права заснована на уговору, укључујући концесије, постројења, опрему, резервне дијелове, сировине, права индустријске или интелектуалне својине или било које финансијске погодности дате од стране физичког или правног лица под страном контролом, изузев ситуације између матичних компанија и њихових филијала ако то не резултира повећањем стране контроле над домаћим предузећима.

У складу са овим Законом страни улагач има право да инвестира, реинвестира добит из таквих улагања у било који и све секторе привреде БиХ и то у истом облику и под истим условима дефинисаним за резиденте БиХ и важећим законима и прописима БиХ и ентитета, односно Републике Српске и Федерације БиХ.

Овај Закон предвиђа ограничења страног улога у главници неког предузећа које се бави производњом и продајом оружја, муниције, експлозива за војну употребу, војне опреме те јавним информисањем. Наиме, према члану 4. овог Закона страни улог не може прећи 49% од главнице у том предузећу. Услов улагања у наведене области које подлијежу ограничењима јесте обавеза страног улагача да претходно прибави сагласност од надлежног органа у ентитету, односно у Републици Српској и Федерацији БиХ. У случају да надлежни орган у року од 30 дана од дана подношења захтјева за одобрење не обавијести подносиоца захтјева о својој одлуци директно странио улагање ће се сматрати одобреним, уколико надлежни орган није подносиоца захтјева у писменој форми обавијестио о својој одлуци да доношење одлуке одгађа преко рока од 30 дана. У случају да се опредјели за одгађање доношења одлуке о захтјеву за одобравање страног улагања након рока од 30 дана надлежни орган ентитета је дужан у истом року о томе обавјестити подносиоца захтјева. Коначна одлука са образложењем о страном улагању мора бити достављена подносиоцу захтјева оу року од 90 дана од дана пријема захтјева. У случају да таква одлука не буде донешена ни у овом року директно странио улагање ће се сматрати одобреним и трајним.⁴⁾

4. Види поближе члан 4. Закона о политици директних страних улагања у БиХ, Службени гласник РС бр. 17 од 15. јула 1999. године

Страни улагачи су обавезни да код Министарства вањске трговине и економских односа са иностранством БиХ и Министарства за економске односе са иностранством Републике Српске региструју своја појединачна улагања.

Према овом Закону, као и Закону о страним улагањима и концесијама Републике Српске страни улагачи имају иста права и обавезе као и резиденти БиХ а искључена је могућност било какве дискриминације страних улагача у било ком облику, као нпр. без обзира на њихово држављанство, сједиште, односно боравиште, религију или државу порјекла инвестиције.

Опорезивање страних улагача и директних страних улагања се обавља у складу са пореским законодавством ентитета а страна улагања су изузета од плаћања царина и царинских обавеза, изузев царинског евидентирања. Страни улагачи имају право да ради својих улагања на територији БиХ отворе рачуне код било које пословне банке у домаћој или конвертибилној валути и могу да слободно врше конверзију домаће валуте у било коју слободно конвертибилну валуту ради плаћања које се односи на њихова улагања у БиХ. Поред наведеног страни улагачи имају право да врше трансфер у иностранство, слободно и без одлагања, у слободно конвертибилној валути, добит која настане као резултат њиховог улагања у БиХ, укључујући али не ограничавајући се на:

1. добит од улагања остварену у облику профита, дивиденди, камата и других облика;

2. средства која улагачи стекну након дјелимичне или потпуне ликвидације својих улагања у БиХ, или од продаје имовине, односно власничких права;

и

3. надокнаду на коју се односи члан 16. овог закона.

4. све трансакције вршиће се у складу са законима БиХ и ентитета.⁵⁾

Поред наведеног, страни улагачи имају иста власничка права на некретностима као и лица која имају држављанство БиХ односно ентитета.

Страни улагачи из једне од држава, наслѣдница бивше СФРЈ имају таква права под условом да улагачи који имају држављанство БиХ, односно припадају БиХ, имају иста таква права у држави наслѣдници о којој се ради.

За разлику од Закона о политици директних страних улагања у БиХ који у ствари претставља оквирни закон начелне природе Закон о страним улагањима и концесијама Републике Српске на детаљан начин регулише услове под којима страни улагачи могу улагати у Републику Српску, облике страних улагања, права страних лица и њихову заштиту, подстицај страних улагања, уговоре и друге акте о страним улагањима, концесије, поступак одобравања, пријављивања и регистрација страних улагања и концесија, начин рјешавања спорова итд.⁶⁾

5. Закон о политици директних страних улагања у БиХ, Службени гласник РС бр. 17 од 15. јула 1999. године

6. Измјене и допуне овог Закона објављене су у Службеном гласнику РС бр. 1. од 20. јануара 1997. године и у Службеном гласнику РС бр. 5. од 9. марта 1999. године

У смислу овог закона страна лица могу ради обављања дјелатности у Републици Српској под условима узајамности улагати средства у предузећа и друге облике организовања за обављање дјелатности и услуга и оснивати предузећа у складу са овим Законом и другим републичким законима, као и добијати дозволу (концесија) за коришћење природног богатства, добра у општој употреби и за обављање дјелатности од јавног интереса.

Страно лице, у смислу овог Закона претставља страно правно лице са сједиштем у иностранству, страно физичко лице, држављанин Републике Српске са пребивалиштем односно боравиштем у иностранству дужим од годину дана, мјешовито предузеће у коме је учешће страног капитала веће од 51 % и страно лице које је основало сопствено предузеће на територији Републике Српске. Улог страног лица може бити у девизама, стварима, услугама, имовинским правима, хартијама од вриједности и динарима који се по прописима о девизном пословању могу трансферисати у иностранство.⁷⁾ Улог домаћег лица може бити у динарима, девизама, стварима, услугама, имовинским правима и хартијама од вриједности.⁸⁾

Облици страних улагања

Према одредбама члана 5. Закона страно лице може, само или са другим домаћим лицем:

1. основати предузеће или
2. улагати средства у предузеће

Страно правно лице може у републици основати дио свог предузећа (филијалу) које има својство правног лица и послује по републичким прописима.

Начин оснивања дијела страног предузећа (филијале) прописује Влада.

Влада Републике Српске је на својој сједници одржаној дана 19. августа 1999. године донијела Уредбу о регистрацији директних страних улагања а 31. августа 1999. године Упутство о издавању сагласности на страном улагање у Републици српској у рестриктивним секторима.⁹⁾

Страно лице може на територији Републике Српске оснивати предузеће и улагати у предузеће, на начин и под условима под којима домаћа лица могу оснивати предузећа, односно улагати средства у предузећа ако овим Законом није

7. Мада ова Одредба члана 3. Закона о страним улагањима и концесијама није мјењана треба имати у виду Уредбу о употреби југословенског динара и Упутство за спровођење ове Уредбе објављену у Службеном гласнику РС бр. 33 од 26. новембра 1999. године. Наиме, према члану 1. ове Уредбе односно Упутства југословенски динар је престао да се користи у платном промету Републике Српске код Развојне банке АД Бањалука са 25. новембром 1999. године док се не постигне споразум са Владом СРЈ о начину извршавања платног промета између СРЈ и Републике Српске.

8. Види претходну фусноту

9. Уредба о регистрацији директних страних улагања и Упутство за издавање сагласности на страном улагања у РС у рестриктивним секторима су објављени у Службеном гласнику РС бр. 23. од 15. септембра 1999. године.

другачије уређено. Међутим, страном лице не може само или са другим страним лицем основати предузеће у области производње и промета оружја, јавног информисања, система веза (телекомуникациони објекти међународног и магистралног значаја, мреже са интегрисаним услугама и сателитске телекомуникације), у комуналној дјелатности (водовод и гријање), нити на подручју које је, према одредбама Закона одређено као забрањена зона, али може, у овим областима основати предузеће са домаћим лицем и улагати средства у предузеће с тим да страном лице не може стећи право већинског учешћа у управљању предузећем.

Оснивање и улагање у организације за осигурање, банке и друге финансијске организације и слободне зоне врши се у складу са Законом којим се уређује њихово оснивање односно њихов правни положај.

Права страног лица и њихова заштита

Права страног лица и њихова заштита су прописана чланом 10. Закона. Према овој Одредби страном лице по основу страног улагања има право:

1. да управља, односно учествује у управљању предузећем;
2. да пренесе права и обавезе из уговора о улагању или уговора, односно одлуке о оснивању на друга страна или домаћа лица;
3. да учествује у добити по основу уложених средстава и да слободно трансформише и реинвестира ту добит;
4. на повраћај појединих уложених ствари, сагласно уговору о улагању или уговору, односно одлуци о оснивању;
5. на повраћај улога, односно остатка средстава која су уложена у предузеће у случају раскида уговора, односно истека уговора о улагању или уговора односно одлуке о оснивању или престанку рада тог предузећа;
6. на удио у нето-имовини и повраћај удјела, односно имовине по престанку рада предузећа ако је средства уложило у оснивање тог предузећа;
7. друга права предвиђена овим и другим законом.

Правно лице, у складу са уговором о улагању или уговором, односно одлуком о оснивању, има право увида у пословне књиге и текуће пословање предузећа у које је уложило средства, као и право да само или преко овлашћеног представника врши ревизију периодичног и годишњег обрачуна.

У случају да се последице одобрења, односно регистрације уговора о улагању измјени закон на основу којег је уговор закључен, на односе утврђене тим уговором примјењују се одредбе уговора, односно статута и закона који је важио на дан одобрења, односно регистрације уговора ако је то за улагача повољније или ако улагачи одређена питања споразумно не уреду у складу са измјењеним одредбама закона.

У циљу стварања веће правне и економске сигурности извршено је и одговарајуће прилагођавање одредаба Устава Републике Српске у дијелу у којем он прописује економско и социјално уређење републике.

Члан 57. Устава који је замијењен Амандманом XLVIII је прописано:

“Страна лица могу стицати право својине и права на основу улагања капитала, у складу са законом.

Својинска и друга права страног улагача стечена на основу уложеног капитала, не могу се ограничити или одузети законом или другим прописом.

Јамчи се право страном лицу да обавља привредну или другу дјелатност и права по основу пословања, под условима који се не могу мијењати на његову штету.

Страном улагачу јамчи се слободно изношење добити и уложеног капитала из Републике.

Законом се може, изузетно, када то захтјева општи друштвени интерес, утврдити у којим дјелатностима, односно подручјима, страно лице не може основати властито предузеће.”

У циљу подстицаја страног улагања закон предвиђа слободан увоз опреме, других основних средстава за изградњу објеката који представљају улог страног лица или повећање тог улога на основу уговора о улагању или уговора, односно одлуке о оснивању. Увоз нове опреме по основу улога страног лица, осим путничких моторних возила и аутомата за забаву и игре на срећу је ослобођен од плаћања царина и других увозних дајбина. Страни улагач ће се ослободити плаћања пореза на профит до коначне отплате инвестиције, односно највише до 5 година од дана улагања средстава, као и плаћања царина и других увозних дајбина ако увози сировине и репроматеријал за потребе производње.

Улагање страних лица уређује се уговором о улагању или уговором о оснивању, за који закон предвиђа писмену форму, односно одлуком о оснивању ако предузеће оснива једно страно лице. Овај уговор може бити закључен на одређено или неодређено вријеме.

Уговор о улагању садржи одредбе о:

1. уговорним странама;
2. означење предузећа у које се улаже и које води послове за рачун уговорних страна;
3. циљевима, односно послу и дјелатности који су предмет уговора;
4. врсти и висини улога и другим обавезама уговорних страна у погледу финансирања заједничког пословања;
5. управљању пословањем;
6. начину распоређивања добити и покривања губитка;
7. одговорности уговорних страна из заједничког пословања;
8. трајању уговора о улагању;
9. условима и начину раскида уговора;
10. рјешавању спорова;
11. друге одредбе о којима се споразумијевају улагачи¹⁰⁾

Уговор односно одлука о оснивању предузећа садржи:

10. Види члан 18. Закона о страним улагањима и концесијама Републике Српске

1. фирму и седиште предузећа;
2. имена, односно фирму и адресу, односно сједиште оснивача;
3. дјелатности предузећа;
4. оснивачки улог;
5. права, обавезе и одговорности оснивача према предузећу и предузећа према оснивачу;
6. услове и начин распоређивања добити и сношењу ризика;
7. заступнике предузећа;
8. заштиту животне средине;
9. трајање уговора, односно одлуке о оснивању.

Уговор, односно одлука о оснивању, зависно од облика предузећа који се оснива, садржи и друге одредбе у складу са законом којим се уређује правни положај предузећа, као и друге одредбе о којима се споразумијевају оснивачи.

Међутим, и поред релативно добрих рјешења предвиђених у наведеним законима, посебно у дијелу којим се гарантују и обезбјеђују права страних улагача није дошло до значајнијих улагања страног капитала како у Републици Српској тако и у Федерацији БиХ, односно Босни и Херцеговини. Очигледно је да страни капитал поред правних претпоставки тражи економску и политичку сигурност. За очекивати је, да ће посебно испуњавањем услова БиХ за пријем у чланство Вијећа Европе, затим реструктурирањем привреде и завршетком приватизационог процеса у Републици Српској па и евентуалним корекцијама наведених законских прописа доћи до значајнијих улагања страног капитала.